

هنر نقدهدوزی، یکی از روش‌های رودوزی است که رو به فراموشی رفته است

زربافت پارسی

لیلا شوقی

روزنامه‌نگار

سال‌ها قبل در افتتاحیه جشنواره فیلم کن بود که لباس لیلا حاتم، نظرهای خیلی زیادی را به خود جلب کرد. لباس در ظاهر ساده بود. یک کت و دامن ساده نباتی‌رنگ که با نقش‌های طلایی‌رنگ آصیل ایرانی تزیین شده بود. در میان رنگ نباتی لباس، رنگ طلایی‌رنگ نقش ایرانی در نور می‌درخشید. لباسی که به هنر نقدهدوزی مزین شده بود. هنری که قدمت آن به بیش از ۲۰۰ سال پیش برمی‌گردد.

هنرهای دیگر، هنر نقدهدوزی هم به لوج خود رسید. در آن زمان، هنرمندان مسلمان، پرده‌های خانه خدا و پارچه‌های ورودی مقبره‌ها را با نقدهدوزی آذین می‌زدند. با مدرن شدن صنعت پارچه‌بافی، اما نقدهدوزی به دست فراموشی سپرده شده و امروز کمتر هنرمند نقدهدوزی این هنر را زنده نگاه داشته است. در دوران افشاریه، زندیه و قاجاریه لباس‌ها و پارچه‌هایی از نقده در موزه‌های ایرانی به یادگار مانده است.

نقدهدوزی در کتاب و سفرنامه‌ها: مارکوپولو در سفرنامه خود به هنر زنان ایرانی اشاره کرده و گفته

نقدهدوزی در رده‌بندی صنایع دستی ایرانی در دسته رودوزی‌ها قرار می‌گیرد و درواقع از دوخت نخ‌های فلزی مانند تفره، طلا یا حتی آلیاژ روی پارچه‌های ظریف است. درواقع در رودوزی نقدهدوزی، با نخ‌های طلایی و نقره‌ای، روی پارچه ایرانی، نقش آصیل ایرانی زده می‌شود.

نقدهدوزی در لغت: در لغت‌نامه دهخدا، نقده به گل و بوته‌ای که با نخ مخصوص ابریشمی یا نقره‌ای روی پارچه‌های گرانبها می‌انداختند، معنا شده است. درواقع به نخی که با آن دوخت را انجام می‌دهند نقده می‌گویند.

جغرافیای نقدهدوزی: هرچند نقده نام یکی از شهرهای ارومیه است و اتفاقاً یکی از استان‌هایی که نقدهدوزی در آن رواج دارد ارومیه است، اما مهد نقدهدوزی درواقع اصفهان است. به‌جز اصفهان و ارومیه اما نقدهدوزی در یزد، بندرعباس، تهران، کرمان، قزوین، آذربایجان شرقی، کاشان، کردستان و خوزستان هم رواج دارد.

تاریخچه: گرچه بسیاری از کارشناسان، نقدهدوزی را به دوزه هخامنشیان نسبت می‌دهند اما در عین حال، بسیاری نیز این هنر را متعلق به دوره اشکانیان و ساسانیان می‌دانند و تأکید می‌کنند رودوزی نقدهدوزی، همراه با هنر گلابتون رواج داشته است؛ اما با اسلام آوردن ایرانی‌ها، مانند بسیاری از

نقده در هر شهری به شکل و شمایل خاصی رودوزی می‌شود

نقش طلایی

ونقره‌ای ایرانی

نقدهدوزی درواقع تزیین پارچه است، اما مانند سایر تزیین پارچه مانند گلابدوزی یا روبان‌دوزی نیست و در هر شهر هم بسته به جغرافیا، روی پارچه خاصی دوخته می‌شود.

❖ برخلاف سایر دوخت‌ها، نقدهدوز، نخ را برای دوخت به کار نمی‌برد، بلکه با کمک نخ، نوارهای نقده روی پارچه دوخته می‌شود.

❖ نقدهدوزی برای تزیین لباس‌های زنانه، چارقد، چادر کمری، سفره عقد و پرده استفاده می‌شود. به‌جز اینها نقدهدوزی در سفره، بقچه، سوزنی، جامان، جای قرآن، کوسن، رومیزی، روکری، روسری و پرده هم استفاده می‌شود.

❖ هنر ظریف نقدهدوزی به دستان هنرمند زنان ایرانی انجام می‌شود و عموماً یک هنر زنانه است.

❖ در اصفهان، پارچه‌ای که برای نقدهدوزی استفاده می‌شود، از جنس تافته، مخمل، اطلس و کتان است. هرچند که شهرهای جنوبی برای نقدهدوزی از پارچه‌های توری استفاده می‌کنند.

❖ پارچه‌ای که با نقدهدوزی تولید می‌شود، گران‌قیمت است. هرچه باشد، ۹۵ تا ۹۹ درصد از نوارهای فلزی آن را تفره و یک تا ۵ درصد از نوار طلا تشکیل می‌دهد و همین باعث شده تا پارچه‌ای که با نقدهدوزی تزیین شده است، ارزشمند باشد.

❖ در اصفهان شکل دیگری از نقدهدوزی وجود دارد و آن نقش زدن روی پارچه قلمکار است. پارچه قلمکاری که به نوارهای نقده مزین شده، بسیار ارزشمند است.

❖ بعضی از نقدهدوزها، نوارهای نقره‌ای نقده را روی چرم هم می‌نوزند. درواقع آنها با این کار سعی دارند به هنر قدیمی رنگ و بویی ملین بدهند.

دارد و اغلب معرف منطقه و آداب و رسوم آن منطقه است. طرح‌های نقدهدوزی به جقه‌ای، گل و مرغ، ستاره‌های پنج، شش، هشت و دوازده پر، گل‌های مختلف گلستانی و حشی و شکوفه‌ها، سروی و سروچه، درختی، خطوط اسلیمی و ختایی و گل‌های حاشیه‌ای و جناغی تقسیم می‌شود. مثلاً در دوخت نقدهدوزی در شهر اصفهان، با گلابتون، دوخت زده می‌شود، در حالی که در نقدهدوزی که در جنوب ایران انجام می‌شود، طرح چهار و شش ستاره بیشتر دوخته می‌شود و به آن خوش‌دوزی گفته می‌شود.

است: دختران ایرانی، نقدهدوزی، گلابتون‌دوزی و ده یک دوزی را با نخ طلا یا تفره به سبک بسیار جالبی دوخت می‌زنند. ژان شاردن، جهانگرد فرانسوی که کتاب پنج جلدی با عنوان «سفرنامه شاردن» دارد و در دوران صفوی به ایران سفر کرده در کتاب خود، یکی از سه هنر صفوی را نقدهدوزی عنوان کرده است.

دوخت: مانند بسیاری از هنرهای رودوزی دیگر در نقدهدوزی هم ابتدا نقش روی پارچه پیاده می‌شود. بعد از پیاده کردن نقش، نقدهدوز، پارچه را به کارگاه می‌برد و با کمک سوزنی که قطر آن متناسب با ضخامت نخ نقده است، دوخت را شروع می‌کند. نقدهدوز برای دوخت نقده، ابتدا چند بار سرخ را از سوزن عبور می‌دهد تا به صورت حلقه در بیاید، بعد سر نخ نقده را درون حلقه‌ای که ایجاد کرده‌اند، قرار می‌دهند و با احتیاط برای آن که نخ نقده پیچ و تاپ نخورد و صاف روی پارچه قرار بگیرد سوزن را به داخل پارچه فرو می‌برد و بیرون می‌آورند. این اما یکی از راه‌های دوخت نقدهدوزی است. روش دیگر که بیش از این روش در بین نقدهدوزها رواج دارد به این شکل است که نقدهدوزها، نخ نقده را به کمک نخ گلابتون یا نخ هم‌رنگ نقده روی پارچه می‌دوزند.

طرح‌ها و نقوش نقدهدوزی: مانند بسیاری از هنرهای دیگر نیز رودوزی نقدهدوزی هم، با نقش‌های آن شناخته می‌شود؛ نقش‌هایی که سبک خاص خود را